

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента

Білик Валентини Григорівни

на дисертаційну роботу Кочерги Євгенії Володимирівни

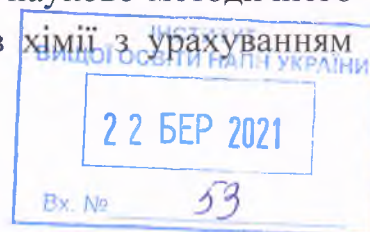
«Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертації. Нині індивідуальне і суспільне здоров'я населення планети виступає стратегічним ресурсом та неодмінною умовою виживання людської цивілізації. Здоров'я є тим чинником, що визначає добробут особистості, суспільства та держави.

В умовах бурхливого розвитку хімічної науки, коли її досягнення, з одного боку, полегшують життя людей, сприяють задоволенню їхніх потреб, а з іншого – призводять до катастрофічного забруднення навколишнього середовища та погіршення стану здоров'я населення, проблема збереження і зміцнення здоров'я підрастаючого покоління є одним з пріоритетних напрямків соціальної політики держави. Свідченням особливої уваги суспільства до цієї проблеми є реалізація стратегічних напрямів діяльності різних установ щодо модернізації і широкого використання інноваційних технологій при вирішенні завдань зміцнення та збереження здоров'я дітей. Така пильна увага до здоров'я школярів є цілком зрозумілою, оскільки спостерігається неперспективна динаміка поширеності серед них функціональних порушень та хронічних захворювань. З кожним роком, на жаль, неухильно зростає кількість відхилень в стані фізичного і психічного здоров'я дітей різного віку. Зменшуються як абсолютні значення, так і діапазони змін показників росту і розвитку, що виявляються при медичних обстеженнях дитячого контингенту.

Значущість репрезентованого дослідження підсилюється і виявленими дисертанткою суперечностями, які існують сьогодні між: суспільною потребою в підвищенні рівня здоров'я громадян України та недостатнім рівнем професійної готовності вчителів хімії до здійснення здоров'язбережувальної діяльності; практичною значущістю розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти та недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення курсів підвищення кваліфікації вчителів хімії з урахуванням сучасних тенденцій.

З огляду на вище зазначене, вважаємо, що *дисертаційне дослідження Кочерги Євгенії Володимирівни «Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти» є своєчасним та актуальним.*

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота, тему якої затверджено Вченою радою Інституту вищої освіти НАПН України (протокол № 4/15 від 24.02.2020 р), виконана відповідно до тематичного плану наукової роботи кафедри природничо-математичної освіти Дніпровської академії неперервної освіти «Розвиток професійної компетентності вчителів природничо-математичних дисциплін на основі сучасних освітніх технологій» (державний реєстраційний номер 0120U102121),

Проведений нами детальний аналіз репрезентованої дисертації дає підстави потрактовувати її як ґрунтовне дослідження, що представляє собою плідну спробу її автора системно проаналізувати та структурно інтегрувати науково-педагогічні розвідки та знання з особливостей післядипломної освіти вчителів та учителів хімії зокрема; як науковий доробок який є вагомим внеском у розвиток теорії і методики професійної освіти.

Акцентуємо увагу на тому, що поняттєво-термінологічний апарат дослідження відповідає вимогам до такого рівня робіт і є достатнім для розв'язання окреслених дисертанткою завдань; теоретичними засадами дослідження є: положення теорії освіти і навчання, мотивації до навчання і інші; методологічні аспекти складають взаємопов'язані методологічні підходи такі як: компетентнісний, діяльнісний, системний холістичний та інтегрований.

Ефективному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла коректно використана система теоретичних, емпіричних та статистичних методів дослідження й широка джерельна база (список використаних джерел складає 431 найменування, з них 55 іноземною мовою).

Аналіз змісту роботи та основних положень висвітлених у дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження.

Враховуючи зазначене вище, вважаємо, що *науковим положенням, висновкам і рекомендаціям, які сформульовані в дисертації Кочерги Євгенії Володимирівни «Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти» властивий достатній рівень обґрунтованості.*

Достовірність і новизна висновків і рекомендацій. Дисертаційна робота містить у своїй структурі три розділи кожен із яких характеризується певним внеском у розвиток теорії і методики професійної освіти.

У *вступі* дослідницею кваліфіковано обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, зазначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; розкрито наукову новизну та практичне значення дослідження; представлено відомості про особистий внесок здобувача та апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

У *першому розділі* на основі розгорнутого теоретичного аналізу літературних джерел з'ясовано проблему розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії; обґрунтовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження та сутність здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії; встановлено особливості підвищення кваліфікації вчителів хімії у системі післядипломної освіти.

Дисертантка переконливо засвідчує, що вчителі хімії повинні володіти не окремими розрізненими знаннями про здоров'я та способи його збереження, а їх системою, тобто здоров'язбережувальною компетентністю, яка формується протягом усього життя, й у системі післядипломної освіти зокрема, на основі сучасних наукових теорій ідей та принципів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я учнів.

У *другому розділі* розглянуто методику та напрями дослідження; розкрито зміст і структуру здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії; визначено педагогічні умови розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти; охарактеризовано критерії, показники та рівні розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії.

Дослідницею грамотно висвітлені усі аспекти експериментально-дослідної роботи, яка здійснювалась упродовж 2014-2020 років відповідно до пошукового, експериментального та узагальнюючого етапів.

У *третьому розділі* представлено та проаналізовано результати педагогічного експерименту.

Представлені результати дослідницького зрізу на виявлення рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії контрольної та експериментальної груп засвідчили реальні переваги визначених, теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти.

Загальні висновки логічно корелюють зі змістом роботи, консолідовано відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань.

Кочергою Євгенією Володимирівною вперше визначено та обґрунтовано педагогічні умови розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти з урахуванням сучасних тенденцій в освіті (розвиток стійкої мотивації до здоров'язбережувальної індивідуальної та професійної діяльності; посилення здоров'язбережувального змісту курсів підвищення кваліфікації вчителів хімії в закладах післядипломної освіти; використання інтерактивних методів навчання на курсах підвищення кваліфікації вчителів хімії в заклад післядипломної освіти); виокремлено компоненти здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії (когнітивний, діяльнісний, ціннісно-мотиваційний, особистісний) та охарактеризовано критерії їх розвитку (рівень знань про здоров'язбереження вчителя хімії; рівень умінь щодо здоров'язбережувальної діяльності вчителя хімії; мотивація та ціннісне ставлення до здоров'я; рівень прояву особистих якостей, що обумовлюють здоров'язбережувальну діяльність).

Уточнено зміст поняття «розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії», що потрактується автором як цілеспрямований процес якісного підвищення кваліфікації вчителів хімії на засадах компетентнісного, діяльнісного, системного холістичного та інтегрованого підходів щодо індивідуальної та професійної здоров'язбережувальної діяльності.

Удосконалено теоретичні аспекти підвищення кваліфікації вчителів хімії на основі компетентнісного підходу з використанням інтерактивних методів навчання в закладах післядипломної освіти.

З огляду на вище зазначене, вважаємо, що *наукові висновки і рекомендації, які представлені в репрезентованій дисертації мають достатній рівень новизни та достовірності.*

Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях. Серед загальної кількості публікацій (21), у контексті презентації авторських ідей, виокремлюємо: 5 статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 3 – у закордонних наукових періодичних виданнях, 11 публікацій у збірниках наукових праць за матеріалами науково-практичних конференцій, 1 стаття, яка додатково відображає результати дисертації, 1 – навчально-методичний посібник.

Практичне значення дослідження Є.В. Кочерги, передусім, вбачаємо у визначенні педагогічних умов розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти з урахуванням сучасних тенденцій в освіті; оновленні змісту та методики викладання на курсах підвищення кваліфікації вчителів хімії шляхом

впровадження лекцій, тренінгів та практичних занять здоров'язбережувальної тематики, а саме: «Реалізація наскрізних змістових ліній у шкільному курсі хімії»; «Використання основ нейропедагогіки в освітньому процесі»; «Використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі з хімії»; «Електронні освітні ресурси в хімічній освіті»; «Формування конфліктологічної компетентності особистості»; «Внутрішні та зовнішні ресурси для діяльності вчителя»; «Проектна діяльність в освітньому процесі з хімії»; «Розвиток здоров'язбережувальної компетентності особистості засобами STEAM-освіти»; «Розв'язування хімічних задач»; «Нормативно-правове забезпечення викладання курсу хімії»; «Охорона праці та безпека життєдіяльності»; розроблені навчально-методичного посібника «Здоров'я і безпека як наскрізна лінія: впровадження в освітній процес» (у співавторстві).

Хочемо відзначити той факт, що результати дослідження належним чином апробовані і впроваджені в практику післядипломної освіти вчителів. Зокрема, основні положення результати дослідження висвітлювалися і обговорювалися на 11 конференціях різного рівня та 3 вебінарах, впровадженням охоплено декілька регіонів України, про що свідчать 6 актів із різних закладів післядипломної освіти.

Аналіз публікацій Є.В. Кочерги та практичного впровадження результатів дослідження засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам щодо оприлюднення кандидатських дисертацій.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою, змістом та оформленням він відповідає вимогам до таких робіт. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне, у контексті наукової дискусії, висловити ряд зауважень і побажань:

1. У репрезентованому дисертаційному дослідженні здобувач, спираючись на розробки вітчизняних та зарубіжних вчених щодо проблемами розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії і, цитуючи їх на с. 34, 39, 40, 41 та інших, не завжди висловлює власну позицію стосовно теоретичних положень досліджуваного феномену.

2. У першому розділі дисертації на ст. 54 дисертантка наголошує на потребі вивчення міжнародного досвіду підвищення кваліфікації вчителів, разом з тим, цитує (с. 54–55 (підрозділ 1.1), с. 81 (підрозділ 1.3) та ін.) лише дослідження вітчизняних вчених з окресленого питання. На нашу думку,

дисертаційне дослідження було б більш досконалим, якби здобувач ґрунтовно опрацювала й висвітлила у своїй роботі результати досліджень зарубіжних науковців присвячених зазначеній проблемі та акцентувала увагу на можливості застосування позитивних здобутків зарубіжного досвіду у вітчизняних закладах післядипломної освіти.

3. У підрозділі 1.2 автором детально проаналізовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження, а саме: «компетентність», «здоров'я», «здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна діяльність», «здоров'язбережувальні технології», «професійне здоров'я вчителя», «здоров'язбережувальна компетентність вчителя хімії», «післядипломна освіта», «розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителя хімії в закладах післядипломної освіти». Та зважаючи на те, що підрозділ 1.3 репрезентованого дослідження дисертантка присвячує характеристиці особливостей підвищення кваліфікації вчителів хімії у закладах післядипломної освіти, до виокремленого нею поняттєво-термінологічного апарату дослідження, на нашу думку, слід було б додати такі поняття як: «підвищення кваліфікації вчителів» та «стажування вчителів», й, у підрозділі 1.2, окреслити їх дефініції.

4. У підрозділі «Особливості підвищення кваліфікації вчителів хімії у системі післядипломної освіти» автору бажано було б детальніше здійснити компаративний аналіз тем здоров'язбережувального змісту, що входять до різних освітніх програм вітчизняних закладів післядипломної освіти, чітко окреслити риси подібності та відмінності у їхньому змістовому наповненні.

5. У другому розділі дисертації, на с. 133, автор акцентує увагу на тому, що у процесі розроблення другої педагогічної умов, зокрема, занять здоров'язбережувальної тематики, враховано результати констатувального етапу педагогічного експерименту, й разом з тим, засвідчує висвітлення цих результатів в пункті 3.1, що вказує на дещо порушену хронологічну логіку викладення матеріалів дослідження.

6. У підрозділі «Критерії, показники та рівні розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії» дисертантка, потрактовуючи показники розвитку когнітивного компоненту здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії за критерієм «рівень засвоєння знань про здоров'язбереження вчителя хімії» (таблиця 2.8), допускає недоречне ототожнення понять «показники» та «рівень». Характеризуючи рівні розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії, автор допускає незначне відхилення від тих потрактувань показників, які представлені у таблиці 2.8 (сміслові значення зберігається). На нашу думку, дисертаційне дослідження було б більш досконалим, якби

здобувач спочатку охарактеризувала рівні розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії за окремими критеріями, а вже потім загалом.

7. Результати роботи були б більш виразними якби у висновках до кожного розділу було здійснено акцент на відповідності їх тому чи іншому завданню дослідження.

Проте, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленими вимогам.
Рецензована робота є завершеним науковим дослідженням, виконаним в контексті нових підходів до післядипломної освіти вчителів, що характеризується значною вагомістю теоретичних і методичних пропозицій з проблематики розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії.

Враховуючи актуальність теми дисертації Кочерги Євгенії Володимирівни «Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти», наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значущість, а також відповідність репрезентованої дисертаційної роботи вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, вважаємо що її автор *Кочерга Євгенія Володимирівна* заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри медико-біологічних та
валеологічних основ охорони життя та
здоров'я Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

Людмила Білик В.Г. з повагою
с.п.с. в.к

В.Г. Білик

